

Svetovni dan hrane 2020

Projekt LAKTIKA in LIFE for Acid Whey: Izraba sirotke kot surovine za izdelavo visoko vrednih proizvodov

¹Bojana BOGOVIČ MATIJAŠIĆ, ¹Diana PAVELJŠEK, ¹Jernej OBERČKAL, ¹Petra MOHAR LORBEG, ¹Nina SKALE, ¹Borut KOLENC, ¹Mojca POTOČNIK, ¹Špela GRUDEN, ¹Nataša POKLAR ULRIH, ²**Maja ZUPANČIČ JUSTIN**, ²Marko KETE, ²Mateja FRANČEŠKIN KRAPEŽ, ²Dejan SUBAN, ²Maja ČIČ, ²Tinkara ROZINA ³Robert ROŠKAR, ³Albin KRISTL, ³Jurij TRONTELJ, ³Timeja PLANINŠEK PARFANT, ³Nika OSEL,
³Mirjana GAŠPERLIN, ³Blaž GRILC, ³Maja BJELOŠEVIĆ, ⁴Hermina BUKŠEK, ⁴Irena PETRINIĆ, ⁴Marjana SIMONIČ

¹ UL, Biotehniška fakulteta, ²Arhel d.o.o., ³UM, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo, ⁴UL, Fakulteta za farmacijo

<http://lifeforacidwhey.arhel.si>

VSEBINA PREDAVANJA

- Sirotka: problem mlekarske industrije
- Sirotka: vir visoko vrednih hranil in energije
- Laktoferin – sirotkin protein posebnega pomena
- Sirotka: osnova raznovrstnih biotehnoloških pretvorb in produktov
- Poznamo več vrst sirotk
- Izzivi mlekarske industrije pri izrabi sirotke
- Okvir projekta LIFE for Acid Whey
- Okvir projekta LAKTIKA
- Najpomembnejši dosežki obeh projektov
- Koordiniramo aktivnosti na sedmih lokacijah
- Izzivi za prihodnost

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD ZA
REGIONALNI RAZVOJ
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

LAKTIKA

<http://laktika.arhel.si/>

SIROTKA: PROBLEM MLEKARSKE INDUSTRIE

Letne količine sirotke so ogromne!

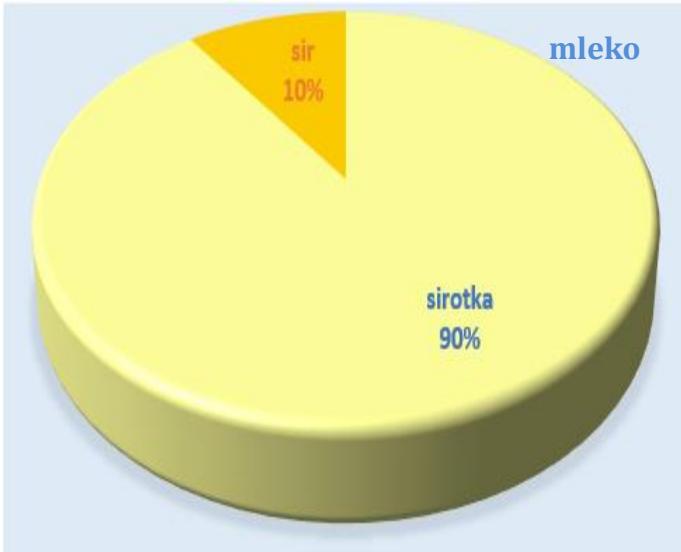
- Sirotka predstavlja 85 – 95% mlekarskih odpadnih voda¹
- Globalna proizvodnja sirotke ocenjena na 10^8 ton/letno²
- Celotna proizvodnja sirotke v EU ocenjena na 40×10^6 ton/letno¹
- Viški sirotke v EU ocenjeni na 13×10^6 ton/leto¹

1. Zotta et al, Valorization of sheese whey using microbial fermentation, App Microb. And Biot., 2020

2. Carvalho et al., Cheese whey wastewater: characterization and treatmen, Sci. Tot Env.2013

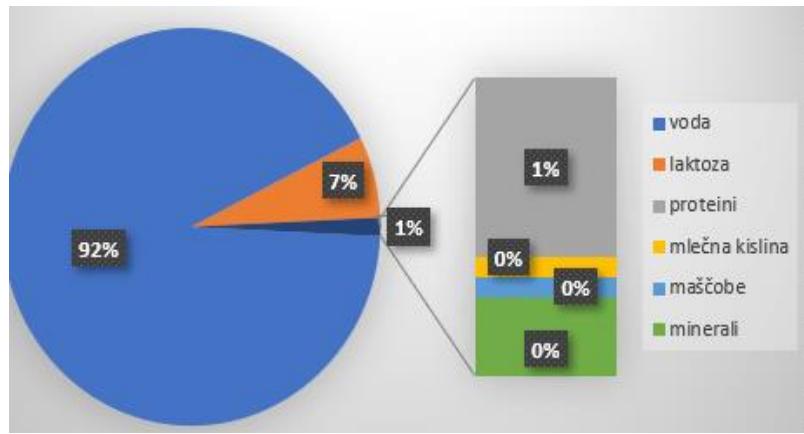
Pri proizvodnji 1 kg sira
nastane ca 9 – 10 L
sirotke!

Sirotka ima zelo visoko biološko obremenitev!

- KPK 50 – 70 gO₂/L
- BPK 27 – 60 gO₂/L

Pretežni del sirotke predstavlja voda!

Primer sestave sladke sirotke

	%
voda	92
laktoza	6,6
proteini	0,9
mlečna kislina	0,1
mašcobe	0,1
minerali (kalcij, fosfor, kalij, natrij, kloridi)	0,4
Vitamini skupine B	

SIROTKA: VIR VISOKOVREDNIH HRANIL IN ENERGIJE

V sirotki še vedno ostaja 55% hraničnih snovi iz mleka.

20% proteinov mleka so sirotkini proteini

Posamezne komponente (proteini) imajo pomembne bioaktivne in funkcionalne lastnosti.

Kravje mleko

g/L

Kazeini

26,0

Sirotkini proteini

6,3

β-laktoglobulin

3,2

α-laktalbumin

1,2

Immunoglobulini

0,7

Lactoferrin

0,1

Goveji serumski protein

0,4

Laktoperoxidaza

0,03

Lizocim

0,0004

Osteopontin

V sledovih

Glokomakropeptid (GMP)*

1,5

Bioaktivne in funkcionalne lastnosti

Novi napredni tehnološki postopki omogočajo separacijo posameznih sirotkinih komponent

SIROTKINI PROTEINI		
Bioaktivna vloga (fiziološki učinki) v organizmu	Funkcionalne lastnosti v živilih	
Protimikrobeno delovanje (protibakterijsko, protimikotično, protivirusno)		
Antioksidativno delovanje		
Imunomodulatorno		
Proti tumorsko		
Prebiotična vloga		
Antihipertenzivno deluje		
Protivnetno		
Antikoagulantna lastnost		
Zniževanje apetita		
Opioidni agonisti in antagonisti		
RABA		
Nova zdravila, prehranska dopolnila, specialna dietna prehrana, otroške formule, kozmetika		
Športna prehrana, živila z manj maščob, s proteinimi obogatena živila, naravni aditivi živilom		

LAKTOFERIN – SIROTKIN PROTEIN POSEBNEGA POMENA

**80 kDa globularen glikoprotein s kapaciteto vezave železa
Visoka tržna vrednost!**

VSESTRANSKI KORISTNI UČINKI ZA ZDRAVJE

- Bakteriostatična, baktericidna, protiglivna, protivirusna aktivnost
- Stimulacija razvoja intestinalnega epitelija
- Antioksidativna aktivnost
- Imunoregulatorno delovanje in regulacija vnetnega odziva
- Preprečevanje anemije povezane s pomanjkanjem železa
- Protitumorska aktivnost
- Zdravje kosti
- Uravnavanje telesne teže in ravni sladkorja
-

Kako ohraniti bioaktivnost?
Kako se soočiti z nizkimi koncentracijami?

Mleko / proteini	Kravje (g/l)	Humano (g/l)
Kazeini	26,0	2,7
Imunoglobulini	0,7	1,3
Laktoferin	0,1	1,5
Laktoperoksidaza	0,03	1,5
Lizocim	0,0004	0,1

SIROTKA: OSNOVA ŠTEVILNIH BIOTEHNOLOŠKIH PRODUKTOV

Fizikalno - kemski postopki
predelave

Izolacija posameznih proteinov: LF, LPO, IgG, α -lactalbumin, β -laktoglobulin,)

Ekstrakcija drugih sirotkinih komponent: laktoza, minerali, mlečna kislina, sirotkin proteinski koncentrat, ...

Pridobivanje mlekarskih starterskih kultur, probiotikov in njihovih metabolitov (vitamini, encimi, bakteriocini...)

Pridobivanje, prebiotikov, sladil, organskih kislin, sekundarnih alkoholov, polimerov itd. iz laktoze

Proizvodnja vitaminov, karotenoidov, biopolimerov, kvasnega proteina, itd.

Proizvodnja biogoriv (bioetanol, biodizel, vodik, bioplín).
.....
Rastlinska gnojila

Biotehnoški postopki
predelave

POZNAMO VEČ VRST SIROTK

Način predelave mleka vpliva na sestavo sirotke

- Sladka (sirilo)
- Kisla (mlečnokislinske bakterije, kisline)
- Slana (dodatek soli)
- Sekundarna sirotka (zakisanje in dodatna toplotna obdelava)
-

Prednosti in omejitve kisle sirotke

- Visoka koncentracija mlečnokislinskih bakterij
- Nizek pH (<5,6)
- Višja vrednost mineralov (višja vrednost pepela v prašku)
- Višja vrednost mlečne kisline (higroskopnost)
- Drugačna sestava sirotkinih proteinov

	Laktoza	Mlečna kislina	Minerali	Proteini	Laktoferin
g/L whey					
Sladka sirotka	46 - 52	1,5	2,5 – 4,7	6 - 10	0,05
Kisla sirotka	44 - 46	5,5	4,3 - 7,2	6 - 8	0,1 - 2

IZZIVI MLEKARSKE INDUSTRIJE PRI IZRABI SIROTKE

Ravnanje s sirotko je še posebej težavno za male mlekarne!

- Izpust v kanalizacijo in komunalne čistilne naprave ni dovoljen
- Za mnoge bioplinarne lahko predstavlja preveliko hidravlično obremenitev
- Sirotke se glede na tehnološki postopek predelave mleka zelo razlikujejo (sladka, kisla, slana, sekundarna s. po izdelavi albuminske skute)
- Iizraba posameznih sirotkinih sestavin zahteva tehnološko opremo, ki je klasična mala mlekarni običajno nima (membranska filtracija, sušenje z razprševanje; liofilizacija)

Pridobivanje posameznih sirotkinih komponent v prahu je večinoma rentabilno pri obravnavi velikih količin sirotke

VRSTA	Cena na trgu (€/ton)
Tekoča sladka sirotka	25 - 30
Sirotkin koncentrat (CW)	1000-1200
Laktoza (food-grade)	1600 - 1700
Sirotkin permeat (WP)	700 - 800
Sirotkin koncentrat 35 (WPC 35)	3200
Sirotkin koncentrat 60 (WPC 60)	4900 - 5200
Sirotkin koncentrat 80 (WPC 80)	8500 - 12000
Demineralizirana sirotka v prahu 150 (DEMI 150)	1500 - 1700
Demineralizirana sirotka v prahu 170 (DEMI170)	1800 - 1900
Demineralizirana sirotka v prahu 190 (DEMI 190)	2300 - 2600

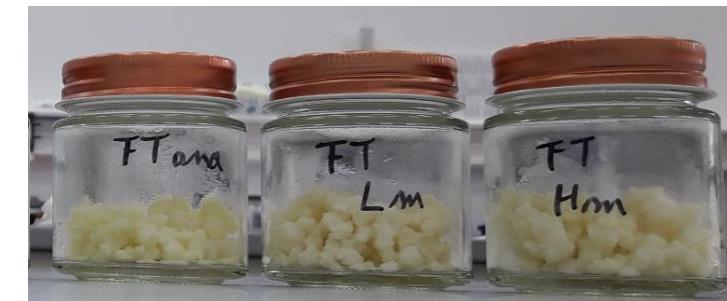
OKVIR PROJEKTA LIFE for Acid Whey

KISLA
SIROTKA

IZOLACIJA
LAKTOFERINA

MLEČNO-
KISLINSKE
BAKTERIJE

BIOPLIN

Poiskati rešitev za kislo sirotko, ki zaradi mlečne kisline manj primerna za nadaljnjo izrabo.

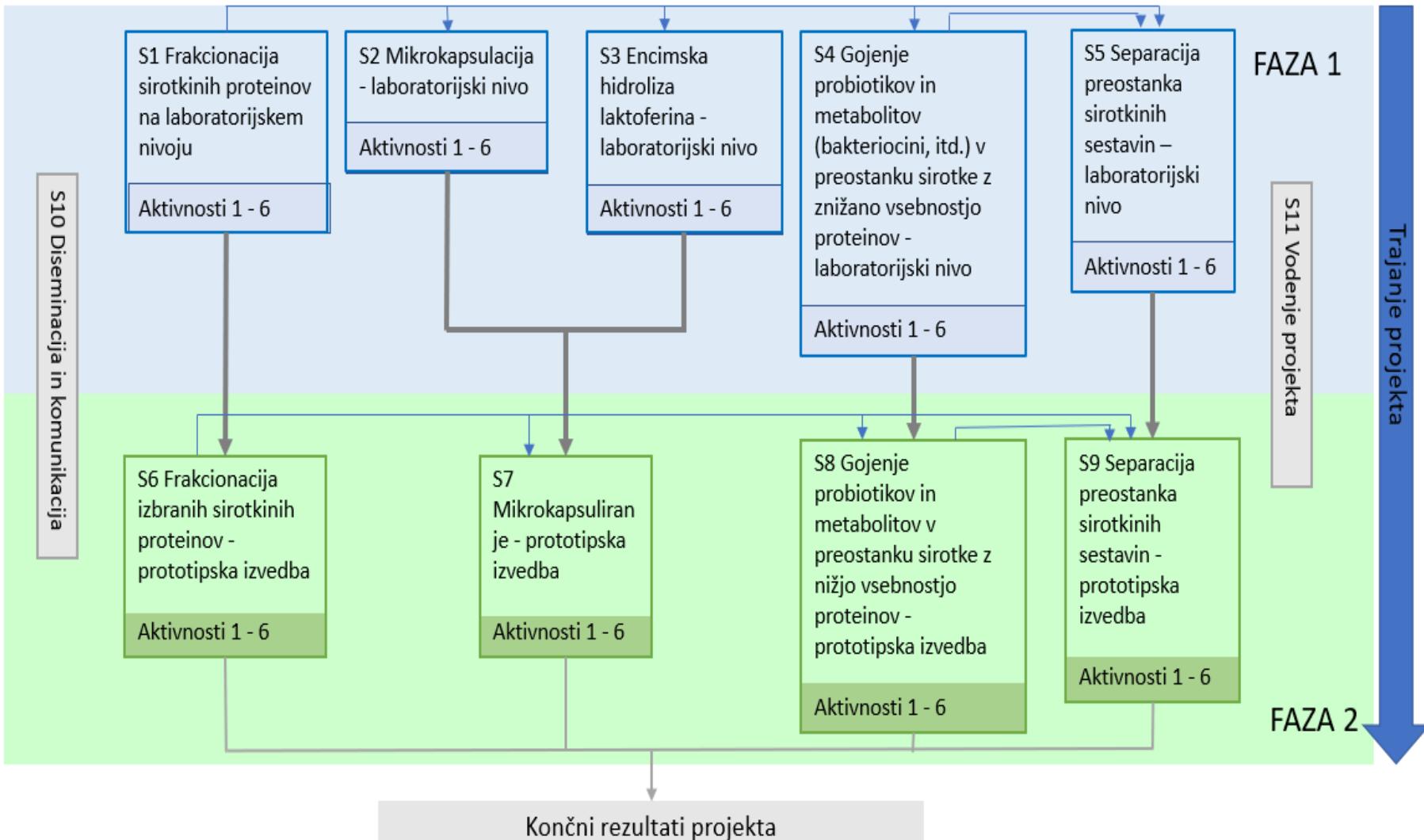
Postaviti metodo za separacijo laktoferina. Izvesti postopek na demonstrativnem nivoju.

Testirati uporabnost preostanka sirotke kot gojišča za mlekarske starterske kulture in probiotike.

Odvesti preostanek sirotke v bioplinaro za pridobivanje bioplina.

OKVIR PROJEKTA LAKTIKA

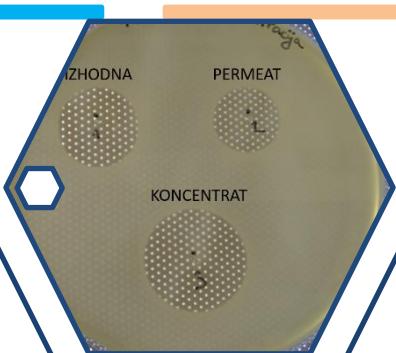
LAKTIKA

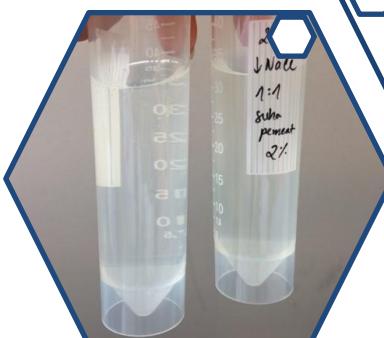
NAJPOMEMBNEJŠI DOSEŽKI OBEH PROJEKTOV

Gojili laktokoke in pridobili nizin, probiotike, MKB s proizvodnjo vitamina B12, kefira z izolacijo kefirana

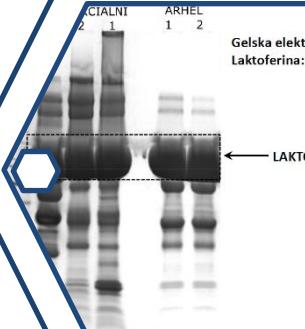

Ekstrakcija visoko čiste in bioaktivne oblike lakoferina

Razvili kozmetična produkta iz posameznih frakcij sirotke (šampon, čistilni tonik za obraz)

Selektivno precipitirali α -LA; stabilizirali sirotkin izolat s prevlado, β -LG in višjim deležem LF

Razvoj analitike in metod ekstrakcije posameznih s. proteinov (LPO, IgG, α -LA, β -LG, GMP) in metabolitov

Hidrolizirali lakoferin za ojačitev protimikrobnih aktivnosti

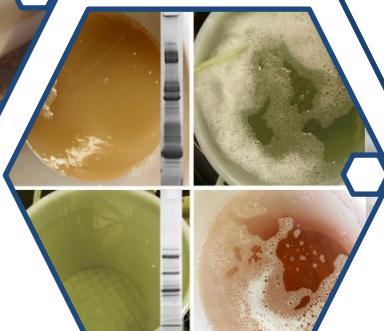
Razvita formulacija prehranskega dopolnila z lakoferinom z gastrorezistentno oblogo

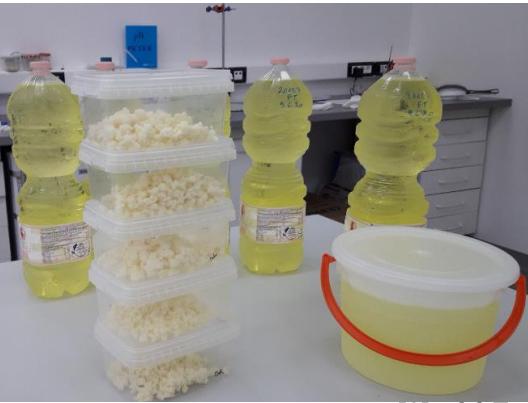
Razvoj posipa za lakofermentacijo organskih odpadkov

Zgostili sirotkine frakcije s postopkom osmoze

KOORDINIRAMO DELO NA SEDMIH LOKACIJAH

IZZIVI ZA PROHODNOST

- Prehod na industrijski nivo proizvodnje in optimizacija
- Oblikovanje končnih produktov iz pridobljenih surovin
- Iskanje in utrditev prodajnih kanalov
- Utrditi povezave z mlekarsko industrijo na področju dobave sirotk kot surovine ali prenosa novo-razvitih tehnologij

ZAHVALA SOFINANCERJEM PROJEKTOV

LIFE for Acid Whey:

Reuse of waste acid whey for the extraction of bioactive proteins with high added value

LIFE16 ENV/SI/000335

July 2017 – June 2021

Program LIFE Okolje

Evropska komisija

<https://ec.europa.eu/easme/en/life>

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD ZA
REGIONALNI RAZVOJ
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

LAKTIKA

operacije št. C3330-18-952002

Frakcioniranje in oplemenitenje sirotkinih proteinov ter izraba preostanka za oblikovanje novih funkcionalnih živil in prehranskih dopolnil

Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020

HVALA ZA POZORNOST

Predstavila:

Dr. Maja Zupančič Justin, Arhel d.o.o.

Kontakti:

Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani,

Jamnikarjeva 101, 1000 Ljubljana;

bojana.bogovic@bf.uni-lj.si

Arhel d.o.o., Pustovrhova 15, 1000 Ljubljana;

maja.justin@arhel.si, info@arhel.si

Fakulteta za farmacijo, Univerza v Ljubljani,

Aškerčeva cesta 7, 1000 Ljubljana;

Robert.Roskar@ffa.uni-lj.si

Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo, Univerza v Mariboru,

Smetanova ulica, 17, 2000 Maribor;

marjana.simonic@um.si

Koordinator projektov:

Partnerji projektov:

INSTITUT ZA MLEKARSTVO IN PROBIOTIKE
INSTITUTE OF DAIRY SCIENCE & PROBIOTICS

Fakulteta za kemijo
in kemijsko tehnologijo